
Nogle Anmærkninger
 og
 Erindringer
 ved det, over
 Norge nylig udfomne, Kart,
 forfattede
 ved
 G. Schøning.

---

§. 1.

Ligesom det hidindtil har manglet os paa rigtige og udførlige Geographiske Beskrivelser over Kongeriget Norge, saa har og Mangelen paa didhen hørende, jeg vil ei sige gode, men nogenledes taalelige Karter, været saa stor, at endskjønt ingen af alle vor Histories og Geographies Deele ere endnu ret udarbejdet, men i dem alle en alt for fiendelig Mangel, saa er den dog i ingen Deel større end i denne. Alt hvad Fremmede og Udenlandske har i denne Sag tilveiebragt, er ganske utilstreffeligt, og tiener mere til at forvirre, end at oplyse Tingene, saa at man af deres Karter næsten ligesaa lidet kan lære at

Kiende

kiende Norges rette Inddeeling, Strækning, Beliggenhed og Stædernes Navne, som en deel gængse Karter lære os den rette Beskaffenhed af det store Tartarie og af de Lande, som ligge langt inde i Africa og America. Men mon det er de fremmedes Skyld? Jeg meener, Nei. De har giort hvad de har fundet, og har de feilet, saa vil vel en god Deel af Skylden deri komme i vor egen Regning, som ei har givet dem bedre Efterretninger om vort Land, eller noget bedre at gaae efter (a). Langt fra, at jeg beskylder mine Landsmænd for Efterladenhed, eller Uduelighed, enten i denne eller andre Videnskabernes Deele, skiont de i de fleste af dem har hidindtil ei sønderlig meget tilveiebragt; Thi vort Land er underkastet den haarde Skiebne, fremfor andre polerte Lande i Europa, at det intet eget Academie har, saa private Bog-Samlinger, som ere af nogen sønderlig Betydenhed, og slet ingen offentlig, ingen

- (a) Blant alle Fremmede og Udenlandste, som har forfattet Karter over Norge og øvrige Nordiske Lande, bliver vel den Franciscaner-Munk og Mathematicus fra Oxford i Engelland, Nicolaus de Lynna, den ældste, om hvilken Purchas i sin Pillegrim. Tom. III. pag. 622. beretter, at han ved Aar 1366. Kom til Norge, og gjorde et Kart over de Nordiske Lande.

ingen offentlige Boglader, ingen Forlæggere af Bøger, saa eller ingen Opmuntringer og Exempler, og følgerig saa, som efter saadanne Omstændigheder enten ville, eller ere i Stand til at giøre noget enten i det ene eller det andet. Herover er det og skeet, at af alt, hvad vore Landsmænd har udarbejdet i det Geographiske, intet er indtil vore Tider, saa vidt jeg veed, paa Tryk udkommet, naar man undtager det Kart over Norge, som er føiet til J. Rami Norske Kongers Historie, hvilket nu er blevet meget rart, det nylig udgivne Kart over Sundmør, som er føiet til Hr. Hans Strøms Lærde og vel udarbejdede Beskrivelse over bemeldte Land, det lille Kart over en Deel af Nordlandene, der findes trykt i de tvende senere Oplag af bemeldte J. Rami Tractat, kaldet Ulysses & Outinus, hvilket sidste dog er af ringe Betydning, og giver kun ringe Lys i de Landes Geographie, hvortil det ei heller er udgivet, og det Nye forbedrede Søe - Kart over Nord - Søen, som J. Zeitmann har udgivet paa Hollandsk i Amsterdam og dediceret til Chr. C. v. Gabel, og som foruden de østlige Kyster af Engelland og Skotland, samt Søe - Strekningen fra Calais til Schagen, ogsaa indbefatter Kysten af Norge fra Friderichshal til Trondhiem. Hvilken Heitman og er Forfatter af bemeldte lille Kart, som er ført til nysnævnte

Tryk. Selsk. Skr. 2. D.   3   J.

J. Kami Tractat. Ei at tale om Th. Toræ fæi Kart over det gamle Grønland, udgivet No. 1706, og det Kart, som 1752. er føiet til W. Horrebows Efterretninger om Jisland, da disse sidste ei egentlig angaae Norge. Hvilket og er at merke i Henseende til Biskop Gudmundi Thorlacii Kart over Jisland, som han har meddeelt Andr. Wellejo, og denne igien Abrah. Ortelio, der har ladet det stikke i Kobber i Antwerpen ved Plantinum 1601.

§. 2. Men uagtet alt dette fattes os dog ikke paa adskillige, til Deels ret zirlige, og store, tegnede Karter, saavel over Landet selv og dets Hoved-Provincer som over visse Districter og enkelte Stæder, hvilke forbares deels i de Kongelige Archiver og de offentlige Bog-Samlinger i Kiøbenhavn, deels ere i Privat-Folkes Eie, og som kan tiene til Beviis paa vore Landmænds Fliid og Duelighed i denne Sag, skjønt de ei ere komne deri saa vidt som de kunde og burde (a).

Dog

- (a) Til dem, som har arbeidet i Norges Geographie, kan og billig regnes den nu afdøde grundig lærde Mand Hr. Jens Spidberg, tilsidst Biskop i Christianssand, som i et Brev til vor vidt berømte Pro-Cansler Pontoppidan, (See Fortalen til Norges Naturlige Historie) bevidner sig at have, efter Baron Løwendals Befalning, som da var
- Stat.

Dog har vel blandt alle Dem, som heri har arbejdet, ingen bragt det videre, eller gjort i denne Sag større Fremgang, end Mag. Melchior Ramus, som i en ti Aars Tid omtrent vor Lector Theologiæ her i Throndehiem, har gjort mange og vidtløftige Reiser allesteds omkring her i Landet, og efterladt os en Hoben skønne Kartter, af hvilke dog ingen ere trykte. Hvilket, og hvor stort hans Anlæg i denne Sag har været, det kan man best see af en hans Memorial, indgivet til Kongen, dat. Kiøbenhavn 12te Decembr. 1688, „ hvori han ansøger Hans Maje-
 „ stæt om, at han og hans Hustrue maatte
 „ for deres Livs Tid forundes Kongens An-
 „ deel af Tienden i Fosens Fogderie, som
 „ kunde beløbe sig aarlig til henimod 230,
 „ eller høist til 280. Rdlr., og at han maatte
 „ være frie for Skatter og Indquartering;
 „ Hvorimod han tilbyder sig, paa egen Bes-
 „ kostning, det snarest see kunde, at for-
 „ færdige følgende Kartter:

3 2

„ 1.) Fem

Stattholder i Norge, forfærdiget et Kart over Grændserne mellem Norge og Sverrig. Men dette er ei heller kommet for Lyset. En hans Formand M. Laurentius Scavenius skal og, som Stephanius bevidner in Not. ad Saxonem Grammat. p. 116. b. ved Ao 1617. have udgivet et Chorographisk Kart over Stavanger, Stift; men jeg tvivler paa at det er trykt.

„ 1.) Fem store Kartter over Ager-
 „ huus, Bergens, Christiansands, Trund-
 „ hiems Amtter og Nordlandene.

„ 2.) Et almindeligt Kart over heele
 „ Norge.

„ 3.) Særdeles Kartter over Passagerne
 „ imellem Norge og Sverrige, med Afrids-
 „ ning over alle Fæstninger og Skanser
 „ ved Grændserne.

„ 4.) Alle Biergværkers Circumference
 „ i Norge.

„ 5. Søe-Karter over den heele Cours
 „ langs Norge indtil Wardøehuus i Fin-
 „ marken.

„ 6.) Særdeles Kartter, visende Ind-
 „ lobet til alle Riobstæder og Toldstæder.

„ 7.) Neden under hvert Kart skulde
 „ føies en kort Beskrivelse, til des tydeligere
 „ Underretning, om hvert Stæds egentlige
 „ Beskaffenhed. Og at Landets Passager
 „ ikke derved hos Fremmede skulde blive be-
 „ kandede, vilde han allerunderdanigst forsik-
 „ kre, at ikke flere Copier af ovenmeldte
 „ Kartter skulde gøres eller udgives, end
 „ Hans Majst. allernaadigst vilde tillade.

„ 8.) Historiske og Chronologiske Kar-
 „ ter, besattende udi store Tavler et kort Be-
 „ greb

„ greeb paa alle Riger og Forstendommers
 „ Historier fra Christi Tider, med hosfoiede
 „ Regenternes, samt andre høie Herrers og
 „ Kongelige Betienters Portraiter i Kob-
 „ berstykker (a), saa mange, som kan be-
 „ kommes, hvorpaa han en Project aller-
 „ underdanigst kunde anvise, om det saaledes
 „ i Raade maatte ansees. „

§. 3. Heraf sees nu denne Mand's Ans-
 læg, og kan tillige skønnes, at dersom hans
 Arbeide var blevet tilgavn's understøttet og
 bragt for Lyset, skulde Mangelen paa gode
 Kartter over vort Land ei være bleven saa
 stor, som den hidindtil har været, estersom
 han var allerbest i Stand til at giøre noget
 retskaffent derudi. Om hans foransførte Ans-
 søgning har fundet Sted, skal jeg ei sige;
 Dog synes hans Forslag ei saa strax at være
 antaget, estersom jeg ved en god Vens Hielp
 er kommen over en nye Ansøgning fra ham
 til Kongen, af 21. Decembr. 1688, „ hvori
 „ han forlanger, at dersom det behagede
 „ Hans Majestæt, at han efter sin indgiven
 „ Memorial skulde forfatte de Geographiske
 „ og Chronologiske Kartter, maatte ham al-

3 3

„ ler:

(a) Paa en Copie af hans store Kart over hele
 Norge, som er i mit Eie, staar Sl. Kong
 Fridrich den Fierdes Portrait og det Nor-
 ske Vaaben net aftegnede.

„ lernaadigst forundes og hans Hustru paa
 „ Dens Tid Kongens Tiende af Stordals
 „ Fogderie i Trundhiems Amt, hvorved
 „ hans fattige Huus, som var i meget slet
 „ Tilstand, kunde til Rette forhielpes, og
 „ ham gives Evne forommeldte sit angivne
 „ Arbeide, det snarreste skee kunde, paa egen
 „ Bekostning at fuldfærdige. „ Hvorvidt
 Denne hans anden Ansøgning er bleven ham
 tilstaaet, er mig uvitterligt; Men dog veed
 jeg ei rettere, end at en stor Deel, om ikke
 det meste af hans foropregnede Arbeide er
 til Ende bragt, og var maaskee endnu kom-
 met videre til sin Fuldkommenhed, samt i
 mange Maader rettet og forbedret, dersom
 hans alt for hastige Dødsfald ei havde gjort
 Hinder og Stands derudi. Imidlertid er
 det dog uden Tvil det beste og udførligste i sit
 Slag, som vi hidindtil har faaet, hvorefter
 ogsaa baade forommeldte trykte Kart over
 Norge er udcopieret, som og det lille over en
 Deel af Nordlandene. Hvilket jeg har
 mærket af en Copie, som mig er til Haande
 kommen, af foromtalte hans almindelige
 Kart over hele Norge, hvorpaa og findes,
 paa Latin og Dansk, anført den korte Bes-
 skrivelse, som han har lovet (a) til des tydes
 ligere

(a) See Num. 7. §. 2. her oven for. Saadan
 en Beskrivelse findes og paa et stort meget
 net

ligere Underretning, at skulle føies under hvert Kart. Om hvilken Beskrivelse man endnu maage erindre dette, at den stemmer overeens med den Meening, som Jonas Ramus har yttret sig med i sine Skrifter, angaaende Nordens ældste Tilstand, og Ulyssis Ankomst didhen under Navn af Oustin. Ligesom og mange holde for, at den Beskrivelse over Norge, som Ao. 1715. in 4to er trykt under Jonæ Rami Navn, er ikke hans, men Melch. Rami Arbeide (a).

§. 4.

net tegnet Kart over Nordlandene af hans Arbeide, som forvares paa det Kiøbenhavnse Academies Bibliothek blandt Nr. Magnæi Manuscripter.

- (a) I Anledning af den for nogle Aar siden sluttede Grændse-Commission, imellem Kongerigerne Norge og Sverrig, ere adskillige Kartter optagne, fornehmelig over Grændse-Strekningen mellem bemeldte Riger, hvilke vilde blive en til stor Hielp, som agter at arbeide i vort Lands Geographie, om han til samme maatte faae Udgang. I de senere Tider ere og adskillige nye Kartter forfattede over Island. Jeg veed ei, om jeg til dette kan henføre hvad Stiernmann beretter i hans Svenske Adels Matricul, skiont Lingen i sig selv er merkelig nok, nemlig: at en Svensk Adelsmand, Eric Ehrenbill, gif Ao. 1707. ubekiendt ind i Christiania, under

§. 4. Dette nysbenævnte Melch. Kami almindelige Kart over Norge har jeg og, ved Sammenligning, mærket at være lagt til Grund eller Plan for det Kart over Norge, som Ao. 1761. er udgivet af Hr. Artillerie-Capitaine O. A. Wangenstein, hvilken for sin derved havde Umage fortjener saa meget mere Roes og Tak hos sine Landsmænd, som det ofte er lige saa, om ei meere, priisværdigt, at bringe anders Arbeide for Lyset, som selv at gjøre noget, som herved meget hielpes paa foromtalte betydelige Mangel, og som ingen har hidindtil villet paatage sig saadan Umage til Fædrenelandets Tjeneste, hvilken man sikkert meener at velbemeldte Hr. Capitaine fornemmelig har sigtet til; jeg haaber derfor, at det desto mindre bliver ilde optaget, at man til bemeldte hans Arbeide gjør nogle faa Anmærkninger, ikke for at laste eller dadle, men for at rette og forbedre; til hvilket sidste man har anseet sig for at være saa meget meere beføiet, som det ogsaa er blant andre vort Selskabs Hensigt, efter Formue at arbeide paa Fædrenelandets Geographie og dens Forbedring, som Feil og Bildfarelser, der i
saa:

Forevending at fiøbe Kalk, og astog da et Kart over hele Christianiæ Fiord, som strekker sig tolv Mile ind i Landet, og gjorde en udførlig Beskrivelse over sammes Havne og Skibsleder. See loc. cit. p. 1131.

saadanne Ting af os selv begaaes, blive der- ved blant Fremmede ligesom auctoriserede, vanskelige at rette, og mindre at undskylde, og som det uden al Tvil er den beste og rig- tigste Maade at gaae frem efter i Videnska- ber og Kunster, at man indbyrdes retter, formeerer og forbedrer hinandens Arbeide, for saaledes med samlede Kræfter at bringe det til Guldkommenhed; Og den, som ei kan fordrage, at andre gjøre saadant ved hans Arbeide, burde i saadanne Ting slet intet arbeide.

§. 5. At den, som vil udgive Lands- Kartter over et Land, begynder med Landets almindelige Kart, kan vel for saa vidt være godt nok, at man dog har noget for det før- ste og ligesom Kiærnen af Tingen, om intet videre skulde udfomme, men for Resten er det, saa vidt jeg kan begribe, ei den beste Maade at gaae frem efter: Thi mig synes, at ligesaa lidt som man kan skrive et Lands almindelige Historie ret og som den bør væ- re, førend enhver enkelt Deel deraf er ret udarbeidet, og ligesaa lidt som Verdens al- mindelige Historie ret til Gavn kan forfat- tes, førend ethvert Lands og Riges Historie i sær ere paa behørig Maade beskrevet, saa lidt er man og ret i Stand til at sammen- sætte et almindeligt Kart over et Land, før-

end rigtige Kartter ere forfærdigede over enhver af Landets Deele og Provincer især; Jeg taler her om, naar Tingen skal gøres tilgavns og tages op fra Roden: Thi tænker man kun at udgive andres Arbeide, uden at bekymre sig, om det er ret eller ikke, saa negter jeg ikke, at jo Tingen kan skee paa en anden Maade. Endskiønt man derfor er dem al Tak og Ære skyldig, som ville gjøre sig den Umage og Omkostning, at lade os faae hvad de har; saa var det dog at ønske, at de ved Reiser og andre Undersøgninger havde i Forveien gjort sig selv, og kunde tilige gjøre andre forvissede om sammes Rigtighed, og at saa mange, som dertil havde Tid og Formue, vilde give os specielle Kartter over de Stæder og Provincer, som de havde Leilighed til at gjøre sig best bekiendte, som det skeer i Frankerige og Sverrig, skiønt paa en anden Maade, hvorefter man med Tiden kunde faae rigtige almindelige Kartter. Vel synes dette Ønske nu at kunne blive opfyldt ved de nys oprettede Høls-Forster her i Landet, hvis Forretning blant meget andet ogsaa skal bestaae i Kartter at optage over de dem anbetroede Districter; Men man frygter for, at hvis de skal tilgavns forrette det mest væsentlige af deres Embede, ville de faae liden eller ingen Tid tilovers til saadant. Hvorover det heller var at ønske, som meere
 tiensligt

tiensligt til bemeldte Diemeed at opnaae, at visse rige Folk blandt os, i Steden for at udøse deres Penge til unødigt Pragt og Overdaadighed, som har nu, desverre! taget alt for megen Overhaand, vilde anvende dem bedre til Fædernelandets Tieneste, og især enten ved Sammenstuder, aarlige Belønninger eller Præmier, opmuntre vore Landsmænd til at paatage sig bemeldte og andet saadant Arbeide, hvorved ogsaa en rigtig og udførlig Beskrivelse over Landet med Tiden kunde faaes.

§. 6. Paa et nyt almindeligt Kart over Norge vil det være høit fornødent at Rigs-Grændserne, mellem Norge og Sverrig affættes efter den senest skeete Grændse-Deeling. Om saadant paa det nye udgivne Kart saa noie er iagttaget, skal jeg for Resten ei sikkert sige, men finder alleene, at Grændserne, ligesom de ere affatte paa det over Sverrig Ao. 1741. udgivne Kart, ere her trukne midt igiennem Fæmunds-Søen, da dog denne Søe, efter seneste Grændse-Deeling, hører heel og holden Norge til, tillige med en Strimmel Land østen for den mod Sverrige, hvor nu ogsaa ved den søndre Ende af bemeldte Søe, er opsat en nye Smelte-Hytte, Røraas Kobber-Berf
til

tilhørende, for des bedre at benytte de der værende Skove.

§. 7. Hvorledes Norge paa et almindeligt Kart allerbest og rigtigst bør inddeles, og efter sine Deele aftegnes, det er maaskee ei saa let at fastsætte, og noget, som alle ei ville blive eenige om. Alt Landet først bør inddeles i sine tvende Hoved-Deele, nemlig det Søndensfieldske og Nordensfieldske, synes mig at være ustridigt, skjønt denne Inddeeling i det nye udfomne Kart ei er iagtaget (a). Dernæst bliver Landets Inddeeling i sine

- (a) Denne saabelsom følgende Inddeling i Stifter, har ei været brugelig i de ældre Tider. Hos endeel af vore gamle Skribenter deles Landet i Norge, Halogaland og Finmark. See Halvdan Eystinssons Saga p. 22. Hos andre i Viken, Upland, Hordaland, Trandheim, Halogaland, Finmark. See Ol. Tryggv. Saga. ed. Suet. p. 91. Men begge disse Inddelinger synes kun at grunde sig paa Skribenternes Indfald. Landet var i gamle Dage deelt blandt mangfoldige smaa Konger og Førster, hvorpaa dets ældste Inddeling fornemmelig grunder sig. Kong Hakon Adelssteins Fostre var den første, som mod Midten af det tiende Seculo, inddelede Landet i Skibreder, og disse igien i visse Sykker. See Sturlesons Heims Kringla T. I. p. 149; hvorpaa Are Einarson, Kong Eysteins Hofmand, synes for

i sine fire Hoved = Stifter vel rigtig nok; Men om disse siden bør igien deeles i Provstier, eller rettere i Amter og Fogderier, det er noget, som maaskee af endeel kunde kaldes i Tvil. I Betragtning af den i andre Lande brugelige Inddeelings Maade, og i Henseende til hvad der baade med vor egen daglig Tale, og Regieringens Forelse her i Landet, kan være mest overensstemmende, udvalgte jeg heller den sidste Inddeelings Maade, end den første. Dog maae jeg herhos erindre, at jeg ei heller anseer den for at være den rigtigste og beqvæmste, men meener, at Landet burde helst aftegnes efter sine særskilte Provincer, hver Province med sin Farve, hvorved Landets Inddeelinger vilde best og tydeligst falde i Dinene, og dets nyere Beskrivelse desto bedre komme overeens med den ældre; Saaledes nemlig, at Ringerige f. E. Hedemarken, Guldbrandsdalen, Romsdal, Nordmør, Hordeland &c. bleve rigtig hver
med

fornemmelig at have bygget sin Inddeling af Norge i 26. Fylker. See Ped. Clausens Norges Beskrivelse pag. 16, og Torfæi Hist. Norv. T. 1. p. 33., hvori han dog paa mere end eet Sted har træffet adskillige Fylker under eet, og derved gjort deres Tal ringere, end det var i sig selv. Men dette behøver en nøiere Undersøgning, som ei passer sig paa dette Sted.

med sine Grændser affatte, og tillige ved særskilte Stræger eller Puncter henførte til de Fogderier og Amter, hvori Landet nu er inddeelt, hvorved man da under eet havde baa de den gamle og nye Inddeling af Landet for Dine, ligesom ogsaa begge, den ene mest i daglig Tale, og den anden i Landets politiske Forvaltning tillige, blandt os ere brugelige. Dersom Rummet det vilde tillade, og Tingene derved ei blev for meget indviklet, kunde det vel have sin Nytte, at Landets Inddeling i Sogner, Prestegield og Provfier tillige blev forestillet. Dog var det vel best, at alt dette, som man har gjort med endeel andre Lande, kom til at staae paa et Kart for sig selv.

§. 8. Da et almindeligt Kart over et Land bør forestille dette i sin rette Størelse, Strækning, Skikkelse og Inddeling, og vise dets hele Beliggenhed, saa vel i Henseende til sig selv, som til de næst grændsende Lande; Saa ville vel de fleste ei være fornøiede dermed, at paa det nys udkomne almindelige Kart over Norge er den hele nordlige Deel af Landet, som udgior næsten den halve Strækning af dette vidtløftige Rige, affkaarret fra det øvrige, og sat i et Hjørne af Kartet for sig selv; Hvorved Landet taber al sin Anseelse og rette Skikkelse, saa at de, som ei tilforn

tilforn vidste noget derom, vel neppe efter dette Kart skal kunne giøre sig et ret Begreb om dets Strækning, Grændser og Beliggenhed. Vel er det saa, at de udenlandske Karte over vort Land ere paa samme Maade indrettede, at man paa foromtalte almindelige Kart over Sverrig har taget Sagen nogenledes paa samme Fod, og at Omkostningerne paa Papir og Stikning vilde have blevet større, om man skulde have affat hele Landets Strækning i een og samme Længde og under samme Størrelse; Men ligesom de fleste vel gierne havde villet give dobbelt for Kartet, mod hvad det nu koster, naar Landet derpaa var blevet affat i sin naturlige Skikkelse og Strækning; Saa er det ogsaa kun en foie Deel af den yderste Svenske Lapmark, som paa Kartet over Sverrig fra Resten er affaaren, og som visselig er ingen Ziir for samme. Ligesom og de udenlandskes Feiltagelser, som mestendeels paatage sig saadant Arbeide, for at vinde noget derved, og derfor ville gierne spare Omkostningerne, ei kan i denne Sag tiene os til Exempel.

§. 9. At der paa oftbemeldte nye Kart over Norge, ingen Compas er affat, at intet Mile-Maal der findes anført uden det Norske, da dog flere havde været fornødne til Underretning for Fremmede, og at Skyggen,
 hvorved

hvorved Havet skilles fra Derne og det faste Land, er giort alt for stærk, saa at endeel Navne derover ere blevne ganske ukiendelige, andre ere komne til at staae paa et uret Sted, og Rummet er blevet mange betaget; ere Ting, som ogsaa herved kan være at erindre, men dog ikke af saa stor Betydenhed.

Hvorhen man endnu kan regne dette, at endeel Navne ogsaa ere ei saa rigtig affatte paa Kartet, eller for meget dreiede efter den blode Danske Mund = Art. Som f. E.

Ovegne for Ovikne, Fogstuen for Fokstuen, Snaalen for Snaalen, Svartmo for Svarkmo eller Svorkmo, Buloen for Bolsøen, Sandalen for Sundalen, Loven = Elv for Lauen = Elv, Væren i Mosvigen for Værran, Egisdal i Romsdalen for Eikisdal, Eidsø for Eddsø paa Nordmør, Onen for Ona, Trælen for Træn et Fiskevær i Nordlandene, Leckeren for Lekken eller Lekka, en De i Nummedalen, Viden = Elv for Veiden = Elv i Ost-Finmarken, Soagendal for Soffendal af Soffn = eller Soffna = Elv, Sintsaa for Singsaa, Vigen for Viggen, eller som de Gamle kaldte det, Viaggio, et Anner, som tilhører Byensættets Prestegield, Øre for Aure paa Nordmør, Boe for Bu i Romsdalen, og andre saadanne.

§. 10. Desforuden merker man, at adskillige almindelige Navne paa heele Boigdelave og Sogner ere udelukte eller forglemte, som dog paa et almindeligt Kart baade kunde og burde have Sted, og der fornemmelig findes, frem for endeel enkelte Steders Navne, hvilke man gierne, uden derved at begaae nogen Feil, kan paa saadant et Kart udelade, naar Rummet ei vil tillade dem der at staae. Saaledes ere Navnene paa de tvende Prestegield Bisnør og Aafjord, og paa det residerende Pastorat Hefne, i Fosens Fogderie, her ei at finde; og paa samme Maade Overhalden i Nummedalen, Beitstaden, Værdalen, Skogn og Stordalen med Mærager i 3rd-Herredets, Strinden, Bynesset, Buvigen og Børse-Skogn i Strindens, Solandet og Horrig-Sogn i Guldalens, Grutsæter i Orkedalens, Surendalen og Overnes i Nordmørs Fogderier ei heller afsatte. Ei at tale om endeel Steder, i Nordlandene, som Vægen, Næsne med flere, og i Finmarken, som Calvik, Alten, Kiollefjord, Laxefjord o. s. v., hvilke ogsaa ere udelukte; Og at af de mange store Fieldstrækninger, som skille Norge fra Sverrig, samt Christiania Stift fra Throndhiems og Bergens, og som næsten ved hvert Boigdelav have sine særskilte Navne, ingen paa Kartet findes assat, uden Dofre- og Hille-Trh. Selsk. Skr. 2. D. Na Field;

Fjeld; Da det dog i vort Land, som næsten bestaaer af lutter Fjeldstrekninger, og til en stor Deel underholdes af Fjelde, er en Hoved-Post for den, som vil tractere sammes Geographie, og vise dets rette Besskaffenhed, at giøre sig Landets Fjelde ret bekiendte, og legge deres Navne, Beliggenhed og Strækning rigtig for Dine. Hvilket vilde give en stor Oplysning i Landets naturlige Besskaffenhed, og efter mine Tanker er en Sag, som vel forriente at forestilles paa et særdeles Kart; skjønt den vel vilde blive den vanskeligste Post i vort Lands hele Jord-Besskrivelse, naar den skulde giøres ret tilgavn.

§. II. Ligesom paa oftanførte Kart adskillige Bøigders og Sogners Navne ere udelukte, som nylig er viist; Saa har man og derudi, som mig synes, begaaet en Slags Forseelse, at man har giort hele Bøigdela-vers og Sogners Navne til enkelte Steders eller Præstegaarders, i det mindste paa Kartet saaledes ansat dem, at de derfor maae og kan antages; hvorved de, som ei selv veed Tingen bedre, men især Fremmede, let kan bringes i en Bildfarelse, som vi selv blive Skyld udi: Thi vel er det saa, at paa adskillige Steder faaer hele Præstegieldet eller Sognet Navn efter Præstegaarden, hvor ingen stor Forseelse kan være derudi, at denne sættes

sættes for hine; Men at Grosten f. Ex., Orkedal, Meldal, Guldalen, Sognedal, Kennebo, Opdal, Toten, Land 2c. ansættes paa Kartet, ligesom de vare Navne paa Præstegaardene eller Kirkerne, da de dog betyde hele Bøigdelave, det kan saa meget mindre ansees for rigtigt, som de Steders Præstegaarde eller Kirker have Navne, som dervra ere ganske adskilte. Hvorover det var best og rigtigst, at naar Rummet det beqvemmeligen vilde tillade, begge saa vel Bøigdenes som Kirkerne Navne, med særskilte Bogstaver bleve antegnede, paa det man ved saadan Forbyttelse af Navnene ei skulde bringes i Urigtighed.

§. 12. At ville for Resten indlade mig i vidtloftig Undersøgning, angaaende enten det hele Riges, eller særskilte Provincers og enkelte Steders, rigtige Strækning, Størrelse og Beliggenhed, og hvor vidt samme paa det nye Kart er iagttaget eller ei; Det er noget, som hverken min Indsigt og Kundskab, ei heller mit Diemærke vil tillade. Ligesom ogsaa Rummet og andre Omstændigheder ofte ei ville tilstæde, at alting paa et almindeligt Kart saa nøie og rigtigt kan afsættes, men det er nok, naar det hele der er ret forestillet. Hvorfor jeg her kun vil anføre en og anden Feiltagelse, som fornemmelig

lig har faldet mig i Dinene, og synes værde at erindre om. Som f. E. at Grændserne mellem Thronthiems og Christianiæ Stifter ere paa den Kant ved Qvichne, satte et temmeligt Stykke norden for Indsæt, da de burde være trukne toert igiennem sidst bemeldte Sted; at i Steden for at Grændserne mellem Nordlandene og Fjndmarcken skulde støde sammen ved Forbierget Andsnes (ikke Andenes) ere de trukne temmelig vidt derfra mod Norden; at den De, som man paa Kartet kalder Frosen, bør hede Frøyen, da Frøerne derimod ligge noget længere op mod Norden, bestaaende ei af een, men mange Der, imellem hvilke og det faste Land en anden Samling af mange smaa Der ligger, Tarven kaldet, hvor Eierne af Øster-raads Herregaard, hvilke samme Der tilhøre, have en Hoben Oxen og Faar gaaende baade Vinter og Sommer; At Mostadmarken er ei noget Annex, men et Jernværk, som i forrige Seculo var i Gang, blev siden nedlagt, men er nu igien optaget af et Selskab, som uden Tvil vil sætte det i Stand; at Augvalldsnes er sat paa den yttre Side af Den Carmen, da Stedet dog ligger paa den indere; at endeel Steder, som Gaasvær, Torghatten, Hareid, Sæls o. s. v. ere ansatte ligesom de laae paa det faste Land, da de dog ere Der, eller ligge paa Der,

Der, som Torghatten især, et Bierg paa Den Torget, tæt ved Brønsen; At Sammersen i Nordlandene sættes som en De, og temmelig langt fra det faste Land, hvormed den dog hænger sammen ved et smalt Eide; At Buxnes og Ballgstad i Lofoten, sættes paa en anden De, end den som Borge og Zoel ligge paa, da dog alle disse Steder bør sættes paa een og samme De, egentlig kaldet Lofot-Øen, som den største blant de Der, der indbefattes under det Navn Lofosten (a); Og at endeel Der, som Vigten, Dunsøen (b) i Henseende til Alsten, Kiellen eller

(a) De Gamle kaldte det Lafot, og fortælle, at en vis Mand, Olaf Trænnum Bruni kaldet, fløttede i Kong Harald Haarfagers Tid derfra over til Island. See Landnama, pag. 166. Biskop Krogs Mening om Oprindelsen til bemeldte Navn Lofot, som staaer i hans endnu haandskrevne Tractat om den vidtberømte Mal- eller Mosto-Strøm, at det skulde sigge sca meget som Løvesot, efter Landets Skikkelse, er mere artig end grundig.

(b) Hvo veed, om Den Wight og Dunen i Engelland ei ere opkaldte efter disse Tvende? At Longobardi eller Lombardi ere komne fra den forðum saa kaldet Lungbards-Sida ved Tønsberg i Norge, de Buraundier fra Borgund paa Sundmør, de Rugier fra

eller Kiødsen Loppen, Tingen, hvorfra Kirken nu er fløttet til Maasoi, med flere, ere mod Resten alt for store affatte.

§. 13. I det øvrige bør enhver give vort nye Kart den Berømmelse, at det er reent og net affstukket; ligesom ogsaa de Erindringer, hvilke hidindtil af mig derover ere giorte, ingenlunde betage det den Roes, som det ellers fortjener. Feiltagelser ved saadant et Arbeide, allerhelst i smaa og enkelte Ting, ere uforbigiængelige, hvilke en Skionsom ei saa meget bør see paa som hvor vidt det hele og Hoved-Tingen er rigtig. Intet Land er maaskee mere vanskeligt ret at beskrive og giøre rigtige Kartter over, end som vort. Her ere saa mangfoldige store og smaa Fjeldstrækninger, som løbe tverts og langs igiennem Landet, saa mange Floder, Elve, Bække, større og mindre Dale, Bunde, Søer og Skove, hvoraf Landet overalt er igiennem-
 ffaaret

Ryge-Fylke, de Heruler fra Herjedalen, Morini og Mauri fra Nøre, Salii eller de Franke fra Salten, Hellevioner fra Helleland; Hvorfor skulde alt dette ei være ligesaa rimeligt, som at de Gamles Sithones have boet i Sittuna i Sverrig, de Angarvoner i Angermanland, at Roslagen er kaldet efter de Roxolaner, og at de Scythier, Switter og Svendste har været eet og samme Folk?

fkaaret og derved ligesom besaaet, og saa us-
 tallige mange store og smaa Der, Holmer og
 Skær, hvormed det hele Hav langs Kusterne
 og inde i Fiordene er bestrøet, at paa mange
 Steder skulde een have nok at bestille med at
 beskrive og legge et eneste Bøigdelav eller
 Fogderie paa Kart, naar det skulde gøres i
 alle Maader rigtigt og tilstrekkelig. Intet
 vilde derfor være mere fornødent for den,
 som agter at give os nye Kartter over vort
 Land, saa rigtige, som mueligt kan være,
 end at han enten havde selv Midler og For-
 mue dertil, eller ved høiere og andres Hielp
 blev sat i Stand til at gjøre Reiser omkring
 i Landet, da jeg er forvissat om, at enhver
 retskaffen Patriot vilde gjøre sig en Fornøis-
 else af at gaae ham til Haande med de for-
 nødne Efterretninger, og han kunde selv være
 nogenledes forvissat, samt forvise andre om
 sit Arbeids Rigtighed. Kan det ei skee,
 hvilket er at formode, da vi i Almindelighed
 have Penge nok, om vi end skal laane dem
 hos andre, at udøse til unødvendig og uris-
 melig Pragt, til Titler og Gæstebude, men
 lidet eller intet at udgive til det almindelige;
 Saa gjør den vel, og fortiener Tak, som
 giver os, hvad han kan bringe til veie, saa
 got og vel udarbeidet, som mueligt er, for
 det første og indtil videre. Imidlertid vilde
 enhver Embedsmand paa Landet, som ved

Omreiser, hver i sit District, havde best
 Leilighed til at lære at kiende samme, meget
 forbinde sig deres Landsmænd, dersom de
 over det Præstegield, Fogderie eller den Lægd,
 som de forestaae, vilde forfatte rigtige og
 udførlige Beskrivelser, med dertil hørende
 geographiske Karter, om de tilsidst bemeldte
 besade den fornødne Kundskab, men hvis
 ikke, dog rigtig beskrive et hvert Steds Bes-
 ligheden efter Compas og Mile = Maal.
 Hvorved med Tiden saa meget kunde tilveie-
 bringes, at man om vort Land kunde faae,
 om ei en i alle Puncter fuldkommen, dog
 nogenledes rigtig og udførlig Beskrivelse med
 behørig Karter.